

**Çeyrek Yüzyılın İçinden Kendimize Bakmak:
Kuruluşlarının 25. Yılında Çalışma Ekonomisi ve
Endüstri İlişkileri Bölümleri Üzerine Bir
Değerlendirme***

Prof. Dr. Ahmet MAKAL**

**AN EVALUATION ON THE DEPARTMENTS OF LAB-
OUR ECONOMICS AND INDUSTRIAL RELATIONS AT
THEIR 25th ANNIVERSARY**

ABSTRACT

The formation of the social policy discipline in Turkey has a history of over 75 years. This process has started with Gerhard Kessler who fled from the Nazi Germany, teaching social policy courses at the Faculty of Economics of Istanbul University. In the consequent periods, alongside with this Faculty, the formation of social policy discipline in Turkey continued within another line initiated by Cahit Talas at the Faculty of Political Science of Ankara University, from 1953 on. In 1982, the “chairs of social policy and labour law” of these two Faculties were transformed into departments of *Labour Economics and Industrial Relations* and today, with the opening of same departments in different universities their number reached 20. These departments are contributing to the field of social sciences by their under graduate and graduate programs as well as by their research on the different aspects of working life. However, in these departments some problems have manifested themselves in time. The neglect of the interdisciplinary nature of our field of study and the weakening of our relations with other social disciplines is one of them. When evaluated in general terms, the distancing of our departments from their 70 years of social policy tradition, the

* Bu makale, Kocaeli Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü tarafından 25-27 Mayıs 2007 tarihlerinde İzmit'te düzenlenen Çalışma İlişkileri Kongresi'nde 25 Mayıs 2007 günü sunulan tebliğ metninin, tebliğ üzerindeki tartışmalar da dikkate alınarak genişletilmiş biçimidir. Tartışma bölümündeki soru ve değerlendirmeleriyle tebliğe katkıda bulunan meslektaşlarımı teşekkürle hatırlıyorum.

** Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü.

“human resources” approach attaining a dimension which dominates the field of study of the departments, not enough emphasis on some basic subjects such as trade unionism and labour history are among the important problems. The 25th anniversary of our departments of *Labour Economics and Industrial Relations*, whose roots in a sense go back to three quarters of a century, constitutes a good opportunity and chance to think about our problems and possible solutions. The purpose of this study is to draw attention to these problems and solutions.

Keywords: Social policy, labour history, human resources, trade unionism, Labour Economics and Industrial Relations Departments.

Geçmiş ve Geleneğe Dair...

Ünlü müzik yazarı Harold Schonberg, “*Great Pianists*” -Büyük Piyanistler-adlı kitabında, 1960’lı yılların başı itibariyle Amerika’lı ve Rus piyanistleri karşılaştırırken; Amerika’lıların daha yetenekli olduklarını, daha iyi eğitim gördüklerini, çok daha iyi koşullarda çalışıp, yaşadıklarını belirttikten sonra, “Ama, bunlara karşın gene de olmuyor...” diyor ve niçin olmadığını da belirtiyor: “Çünkü gelenek yok...” Geleneğin, sanatta olduğu kadar bilimde de çok önemli olduğu şüphesizdir. Şükürler olsun ki, sosyal politika disiplini açısından bakıldığında Türkiye’de böyle bir geleneksizlik sorunu yoktur ve ülkemizde uzun ve onurlu bir sosyal politika geleneği bulunmaktadır.¹ Kökenleri 1930’lu yıllara kadar uzanan bu geleneğin oluşmasında, Nazi Almanyası’ndan kaçarak ülkemize gelen Gerhard Kessler’in önemli bir katkısı vardır. 1936 yılından itibaren İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nde içtimâi siyaset dersleri veren Kessler, başta asistanı Orhan Tuna olmak üzere, kendisini takip eden bir sosyal politikacılar kuşağının yetişmesinde de rol oynamıştır. Kessler’le başlayan bu sosyal politika ve sosyal politikacılar çizgisinin yanında, ikinci bir çizgi de Mülkiye’de oluşmuştur. 1953 yılından itibaren alana ilişkin dersler vermeye başlayan Cahit Talas, Türk sosyal politika geleneğinin bu ikinci ana çizgisinin oluşturucusudur. 1982 yılı ise bu iki ana çizgiyi temsil eden *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi* ve *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*’ndeki “Sosyal Siyaset ve İş Hukuku” kürsüleri temel alınarak gerçekleştirilen bir bölümlenmeye başlangıç teşkil etmiş, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümleri zamanla yaygınlaştırılarak, günümüzde 20 civarında üniversitede, İktisadi ve İdari Bilimler fakülteleri bünyesinde yer alır hale gelmiştir.

Bu bölümlerin ilk dönemleri birçok güçlükler içerisinde geçmiştir. Yeni bölümlerin yapılanması, eski kürsülerde var olan sınırlı sayıda öğretim elemanı

¹ Ancak, gelenekten uzaklaşma ya da kopma olarak değerlendirilebilecek bazı gelişmeler üzerinde aşağıda kapsamlı biçimde duruyoruz.

dışında, yeni ve daha büyük bir insangücü ihtiyacının doğması ve karşılanması sorununu doğurmuş, bölümlere yeni eleman temini ile onların eğitimi ve yetiştirilmesi, yaşanan sorunların en önemlilerinden biri olmuştur. Yeni kurulan bölümlerin üniversite camiasında tanınması, eğitim ve araştırma faaliyetleriyle kendisini kabul ettirmesi de zaman içerisinde tedricen gerçekleşmiştir. Aynı tanınma sürecinin üniversite dışı düzlemlerde de yaşanması gerekli olmuş ve bu zaman almıştır. Mezunların işe yerleşmeleri açısından da benzeri nedenlerden kaynaklanan sorunlar yaşanmıştır. Türkiye'deki cari iş bulma-işe yerleşme uygulamaları çerçevesinde, gerek kamu kesimi, gerekse özel kesim işverenlerinin bu bölümleri ve mezunlarını tanımaları ve kabul etmeleri epeyce zaman almıştır. Başlangıçta, bazı kamu kurumları, bu bölümlerin mezunlarını meslek giriş sınavlarına dahi kabul etmemişlerdir.² Bütün bu nedenlerle, özellikle ilk dönemlerde bölüm mezunları iş bulmakta zorlanmışlardır. Kuşkusuz bu sorunun boyutları da bölümden bölüme değişmiş; Ankara, İstanbul gibi yerleşik üniversiteleri bitiren bölüm mezunları, bu sorunla diğer bazı bölüm mezunlarına göre daha düşük düzeyde karşılaşmışlardır. Tüm bu güçlükler yetmiyormuş gibi, ülkemizde *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerine ihtiyaç olmadığı, bu nedenle de bu bölümlerin kapatılmalarının gerekli olduğu yolundaki görüşler, gerek bölümlerimizin bağlı bulunduğu fakülte ve üniversitelerde, gerekse YÖK düzeyinde tartışılmış ve bölümlerimiz üzerinde uzun süre "*Demokles'in kılıcı*" gibi sallanmış ya da sallandırılmıştır.³ Bu tartışmalarda kullanılan temel argüman ise *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerinin kendilerine özgü bağımsız bir konu ve çalışma alanı olmadığı, bu nedenle de bu bölümlere ihtiyaç olmadığı biçiminde özetlenebilir. Zaman içerisinde bölümlerin giderek tanınmasıyla bu sorunlar başlangıç dönemlerine göre hayli azalmış olmakla birlikte, günümüzde de tümüyle ortadan kalktığını söylemek mümkün görünmemektedir.

Kökenleri itibariyle bakıldığında geçmişi yaklaşık üç çeyrek yüzyıllık bir zaman dilimine uzanan bu bölümler, en eskileri söz konusu olduğunda 21 yıldır mezun vermektedir ve bunların sayısı hatırı sayılır düzeye ulaşmıştır. Tüm bölümler itibariyle bakıldığında, mezunlar kamu kesiminde ve özel kesimde çeşitli görevler üstlenmiş ve kamu bürokrasisinde yükselmiş durumdadırlar.⁴ Bölümlerin

² Sayıları giderek azalmış olmakla birlikte, günümüzde dahi bazı kamu kurumlarının benzeri uygulamaları sürdürdükleri gözlenmektedir.

³ Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümü yanında, Maliye bölümünün durumunun da bu çerçevede tartışıldığı bölümler arası bir komisyon kurulmuş ve biz de bu komisyonda görev almıştık.

⁴ Bölüm mezunlarının iş alanları, işe girişleri ve iş deneyimleri, özel olarak mutlaka araştırılması gereken hususlardır. Geçerken, bölüm mezunlarının gerek kamu kesiminde, gerekse özel kesimde, eğitimleriyle ilgili iş alanlarında çok az istihdam edilmekte olduklarını belirtmeliyiz. Bunlar arasında, sendikalarda çalışanlar ise yok denecek düzeydedir. Kuşkusuz ki, tüm bu durumlar bölümlerimizden çok, ilgili kuruluş ve

çoğunda, lisans yanında lisansüstü düzeyde de öğretim yapılmaktadır. Bölümlerin öğretim elemanı sayısı da tedricen artarak, günümüzde önemli bir düzeye ulaşmıştır. Akademik kadrolar mezuniyet dalları itibariyle değerlendirildiğinde, özellikle genç öğretim elemanlarının büyük bir kısmının bu bölümlerin kendi mezunları olduğu görülmektedir. Bu öğretim üyelerinin araştırma ve yayın etkinlikleri, tüm eksikliklerine karşın, sosyal bilimler literatürüne emeği ve çalışmayı temel alan konularda önemli katkılarda bulunmuştur ve bulunmaya da devam etmektedir. Sonuç olarak, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümleri, sevaplarıyla, günahlarıyla; kökenleri itibariyle bakıldığında üç, bölümleşmeleri itibariyle bakıldığında bir çeyrek yüzyıllık bir yaşamı geride bırakmış durumdadırlar. 25 yıllık bir zaman dilimi, akademik yaşam açısından çok da uzun olmamakla birlikte, pek de kısa sayılmayacak bir süre olarak telakki edilmelidir. Kanımızca, faaliyete geçişlerinin 25. yıldönümü nedeniyle, bu bölümlere ilişkin bir değerlendirme yapmanın tam da zamanıdır ve böyle bir değerlendirme, geçmişin ışığında günümüze ışık tutacağı gibi, geleceği biçimlendirmemize katkıda bulunacak önemli öngörü noktaları da sağlayabilecektir.

Bu yazının amacı, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerine ilişkin eleştirel bir değerlendirme yapmaktır. Böylece, bir anlamda, kritik gördüğümüz bazı noktalara ilişkin olarak bölümlerimizin tarihine küçük bir not düşmüş oluyoruz. Ancak, şüphe yoktur ki, bu değerlendirmeyi hacmi sınırlı bir makale çerçevesinde ve bütün boyutlarıyla yapmak hem mümkün, hem de anlamlı değildir. Burada, esas olarak bir bölümünü daha önceki çalışmalarımızda kısaca ifade etme olanağına kavuştuğumuz ya da değişik vesilelerle meslektaşlarımızla paylaştığımız görüşlerimizi genel çizgileriyle ifade etmekle yetiniyoruz. Ayrıntılı görgül verilerle haşır neşir olmasını özellikle arzu etmediğimiz çalışmamızda, daha çok, uzun yıllara dayanan gözlemlerimizden kaynaklanan niteliksel değerlendirmelere yer veriyoruz. Kanımız, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerine ilişkin bu tür değerlendirmelerin öğretim elemanları ve özellikle de genç meslektaşlarımız tarafından daha kapsamlı ve geniş biçimde yapılmasının, bu değerlendirmelerin camia içerisinde tartışılmasının ve gerekli sonuçların çıkartılarak uygulamaya aktarılmasının bölümlerimizin geleceği açısından faydalı olacağıdır. Bölüm öğretim elemanları arasında bir tartışmaya yol açmasını beklediğimiz ve dilediğimiz değerlendirmelerimiz, meslektaşlarımızın bu sorunlar ve olası çözüm yolları üzerinde düşünmelerine bir nebze olsun katkıda bulunursa, amacına ulaşmış sayılmalıdır. Böylece, bugüne kadar bölümlerimiz içerisindeki tartışmaların ağırlık merkezini teşkil eden bölüm isminin değiştirilmesi ve insan kaynakları konularının arka plana çekilerek, bölümlerin geleceğiyle ilgili olarak öze, niteliğe ilişkin daha yaratıcı tartışmalara kayılması da mümkün olabilecektir.

Kuşkusuz ki, her eleştiri nihaî analizde öznel ve burada ifade edilen hususlar da, yazarın kişisel düşüncelerini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, nihaî kişilerin bakışlarındaki sınırlılık ve eksikliklerden kaynaklanmaktadır.

analizde öznel olan eleştiri, ancak nesnel bir temele dayanması halinde anlamlı olabilir ki, bunu artık nesnellikle sınırlanmış bir öznel olarak da nitelemek mümkündür. Bu çeyrek yüzyılın tamamını ve bunun öncesinde de kürsüler döneminin bir bölümünü yaşamış bir insan olarak, bilgilerimiz ve deneyimlerimiz ışığında, nesnellikle öznel arasında böyle bir denge kurabildiğimiz kanısındayız. Bu yazıda daha çok yapılamayanlar ve eksiklikler üzerinde duruluyor olması ise bizatihi yazının bunları ortaya koymayı amaçlıyor olmasıyla ilgilidir ve *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümleri içerisinde anlamlı, güzel şeyler yapılmamış ve yapılmamakta olduğu anlamına kesinlikle gelmez. Nihayet, bununla da bağlantılı son bir nokta olarak, değerlendirmelerimizin, bölümlerimiz itibarıyla belirgin ve genel olduğunu düşündüğümüz eğilimler üzerinden kurgulandığını belirtmeliyiz. Bu genel eğilimler ile bunlara dayalı değerlendirmelerimiz, belirtmeye gerek bile yoktur ki, özel ya da tekil düzeyde tüm bölümlerimiz ya da meslektaşlarımız için zorunlu olarak geçerlilik taşımamaktadır.

Alanımızın Disiplinler Arası Niteliği ve Diğer Disiplinlerle İlişkilerimiz...

Bölümlerimizin kökenini teşkil eden “sosyal politika” kürsülerinden “çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri” bölümlerine geçiş, bir anlamda kısmî bir paradigma değişikliği olarak da nitelenebilir. Bu değerlendirmemiz, kavramsal düzeyde sosyal politika işçilere yönelik bir “sosyal koruma”yı esas alırken; endüstri ilişkilerinin işçi ve işveren taraflarına yönelik olarak daha nötr bir pozisyona sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, kanımızca, endüstri ilişkileri çerçevesi zorunlu bir biçimde sosyal politikayı tümüyle dışlayıcı bir karakter taşımamaktadır ve bu nedenle de geçişi tam bir paradigma değişikliği olarak değerlendirmek doğru olmaz. Diğer taraftan, endüstri ilişkilerine geçiş ile uğraşı alanımızın daha genişlediğini, bununla bağlantılı olarak çok disiplinli/disiplinler arası niteliğinin daha da belirginleştiğini ve daha analitik hale geldiğini de belirtmek gerekir. Buna karşılık, kanımca, endüstri ilişkilerinin bu olumlu özellikleri, sosyal politikanın doğuş koşullarına kadar geri götürülebilecek olan insanı korumak amacı etrafında şekillenen hümanist özünden vazgeçmemizi gerektirmez. Bu hümanist öz, uğraşı alanımızı, insan davranışlarını konu alan tüm sosyal bilimler içerisinde dahi, insana en yakın disiplinlerden biri olarak belirginleştirmektedir.⁵ Hangi kavramla nitelenirse nitelensin, bölümlerimizin temel uğraşı alanı, “çalışma”ya, “emek”e ilişkin konular ile bunların değişik veçheleridir -iktisadî, siyasî, hukuksal, sosyolojik vb.-. Çalışma olgusu, gerek bireysel, gerekse makro ölçeklerde insan yaşamının olmazsa olmaz bir boyutudur

⁵ Bu noktada, müzik dünyasında “flüt”ün insana en yakın enstrümanlardan biri olarak nitelendiğini hatırlamadan geçemiyoruz. Sosyal politikayı, sosyal bilimlerin flütü olarak mı nitelemeli acaba?

ve bunu temel uğraşı alanı olarak alan bir disiplinin, tüm sosyal bilimlerin içerisindeki yeri, önemi aşikârdır.

Sosyal bilimlerin yelpazesi içerisinde bakıldığında ön plana çıkan konulardan biri, alanımızın diğer sosyal disiplinlerle ilişkisi meselesidir. En genel çizgileriyle değerlendirildiğinde, alanımızın disiplinler arası niteliği son derecede belirgindir. Disiplinimiz; siyaset bilimine, iktisata, sosyolojiye, hukuka, psikolojiye ve başka birçok sosyal disiplinin uğraşı alanlarına uzanarak, onlarla eklemlenmektedir. Bu özellik, bir taraftan uğraşı alanımızı son derecede geniş, renkli ve zevkli kılarken, diğer taraftan da sorumluluklarımızı artırmaktadır. Sosyal bilimlerin alanında son yılların en önemli akademik tartışmalarından biri olan ve “sosyal bilimlerin arasındaki bariyerleri yıkmak” biçiminde formüle edilen gelişmeler hatırlanırsa, disiplinimiz açısından bir ikilem karşısında kalmaktayız. İzleyebileceğimiz yollardan biri, disiplinimizi diğer sosyal disiplinlerle –iktisatla, siyasetle, tarihle ve diğerleriyle- besleyip, daha derin ve analitik hale getirerek, geliştirmenin yollarını araştırmak ve bulmaktır. Bu yolu izlemememiz ve alanımızın disiplinler arası niteliğini göz ardı etmemiz durumunda karşımızda kalan seçenek ise onun giderek diğer sosyal disiplinlerden yalıtılması ve yüzeyselleşmeye, sığlaşmaya terkedilmesidir. Kanımca, diğer sosyal disiplinlerle ilişkilerimiz açısından önümüzdeki alternatifler bunlardır.⁶

Bu değerlendirmeler ışığında bakıldığında, diğer sosyal disiplinlerle ilişkilerimizin olması gereken düzeyde olduğunu söylemek zordur. İlişkilerimiz güçlü değildir ve bu durum disiplinimizi zayıflattığı gibi, bizi de sosyal bilimlerin camiasının nispeten dış halkalarında konuşlandırmaktadır. Kuşkusuz ki bunda, görece daha yeni bir alan kendilerine yakın bulmayan diğer sosyal disiplinlere mensup bazı bilim adamlarının önyargılı düşüncelerinin de etkisi vardır. Ancak, diğer disiplinlere yönelik benzeri önyargıların, bizim alanımızdan bazı kişilerde de bir biçimde olmadığını söylemek güçtür. Sonuçta, hem yaptıklarımızı diğer sosyal disiplinlere yeterince tanıtamamak, hem de kendimizi onlara yeterince açmama anlamında; esas sorumlunun bizler olduğu düşüncesini taşıdığımızı ifade etmeliyim. Disiplin itibarıyla, içe kapalı bir yaşamı ve kendi yağımızla kavrulmayı tercih ediyoruz ve şaka payıyla ifade etmek gerekirse, aşırı ithal ikameci politikalar izliyoruz. Kendi dergilerimizin, kendi toplantılarımızın olması kuşkusuz son derecede olumludur, ama bu dışarıya açılmamıza bir engel de oluşturmamalıdır. Diğer sosyal disiplinlerin bilgi alanlarından yeterince yararlanmadığımız gibi, onları da kendi alanımızdan yeterince yararlandırmıyoruz. Bu cümleyi, yararlandırılabileceğimiz halde yararlandırmıyoruz şeklinde okumak gerek. Bir

⁶ Tam da bu noktada, Cahit Talas hocamızın “sosyal politika, eğer özenli davranılmazsa, deskriptif olmaya kolaylıkla kayabilir” sözünü hatırlamadan edemiyorum. Uğraşı alanımızın disiplinler arası niteliğine ilişkin görüşlerimin oluşması ve onu diğer sosyal disiplinlerle besleme kaygım üzerinde, hocamızın bu isabetli değerlendirmesinin büyük payı bulunmaktadır.

başka ifadeyle, aslında onlara reel olarak verdiklerimiz, potansiyel olarak verebileceklerimizden daha az. Bunun ana nedenlerinden biri, sosyal disiplinler arası bilgi değiş-tokuş alanlarına yeterince katılmamız. Örneğin, iki yılda bir Türkiye’de değişik sosyal bilimler mensuplarını bir araya getiren ve benzeri oluşumlar gibi, insanların akademik çalışmalarını diğerlerine tanıttığı bir akademik fuar olma niteliğini taşıyan Türk Sosyal Bilimler Kongresi’nin geçmiş programlarına bir göz atıldığında, bölümlerimizin temsil oranının, olması gerekenin çok altında olduğu rahatlıkla görülebilir. Türkiye’de akademik-entelektüel camianın yaygınlıkla izlediği dergilerde de sıklıkla yer almıyoruz. Son yıllarda öğretim elemanlarımızın bu ve benzeri etkinliklere ve yayın organlarına daha çok ilgi göstermesi ise sevindiricidir.

İnsan Kaynaklarına Dair...

İnsan kaynakları, son dönemlerde giderek gelişen önemli, önemli olduğu kadar da popüler bir alan. Bölümlerimiz üzerinde yapılacak bir değerlendirmenin bu konuyu dışarıda bırakması düşünülemeyeceği gibi, bölümlerimize ilişkin olarak son yıllarda yaşanan gelişmelerin ve bunun sonucunda ortaya çıkan tartışmaların en önemlilerinden biri, belki de birincisi insan kaynakları konusudur. Bölümlerimizin gerek lisans, gerekse lisansüstü düzeylerdeki öğretim programlarına insan kaynakları konusuna ilişkin dersler ve seminerler konmakta, bölümlerimizle şu ya da bu şekilde bağlantılı insan kaynakları yönelimli araştırma ve uygulama merkezleri kurulmakta, bu konuda tez çalışmaları yapılmakta ve nihayet bu konuda çalışan ya da bu konuyu aslı uğraşı alanı olarak kabul eden öğretim elemanlarımız bulunmaktadır. İnsan kaynakları, en azından bazı bölümlerimizin formel yapılanması içerisine de girerek, bağımsız bir anabilim dalı ya da bilim dalı haline de getirilmiş bulunmaktadır. Konunun önemi, popülerliği ve bilgi alanımızla ilişkileri düşünüldüğünde, tüm bu gelişmeleri doğal karşılarıyoruz. Burada doğal olmayan, bu gelişmelerin sürmesi ve insan kaynakları konusunun, bölümlerimizin geniş uğraşı alanlarını kendi egemenliği altına alması tehlikesidir. Konuya ilişkin tartışmaların, bölümlerin isminin “insan kaynakları” olarak değiştirilmesi noktasına vardığı ve sürdürülen bazı çabalar hatırlandığında, böyle bir tehlikenin gerçekten var olduğu söylenmelidir. Böyle bir isim değişikliğini, artık salt isim değişikliği olmanın çok ötesinde, bir paradigma değişikliği olarak anlamlandırdığımızı belirtmeliyiz. Üstelik bu defa söz konusu olan, sosyal politikadan endüstri ilişkilerine geçişte olduğu gibi kısmî değil, küllî bir paradigma değişikliğidir.

Bu konuda yapılmakta olan tartışmalarda kullanılan temel görüşler, insan kaynaklarının daha prestijli olduğu ve mezunlarımızın iş olanaklarını artıracacağı hususları üzerinde odaklanmaktadır. Kuşkusuz bu noktada, prestij konusunu nesnel ölçütler çerçevesinde değerlendirmek gerek. Belirli bir konuyla uğraşmanın akademik nitelikli olmayan –popülerlik, akçalı olanaklar gibi- prestij unsurları da

olduğunu göz ardı ediyor değiliz. Bununla birlikte, sanıyoruz ki, akademik camiada prestijın belirleyici ölçütü de akademik nitelikli olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında, endüstri ilişkilerinin prestijsiz bir uğraşı alanı olduğunu söylemek için herhangi bir neden var mıdır? Diğer taraftan, bölümlerimizin kökenini teşkil eden ve zengin bir entelektüel temeli olan sosyal politikanın gerek uluslararası, gerekse ulusal boyutlarda akademik açıdan prestijli bir alan olduğunu ve bu prestijın de giderek arttığını söyleyebiliriz. Yeryüzündeki ve ülkemizdeki gelişmelerden kaynaklanan bu durum, sosyal politikanın bir alternatif düşünce ve uygulama alanı olarak öneminin artmasıyla bağlantılıdır. Son dönemlerde ülkemizde de yeni oluşumlar gözlenmekte, alana ilişkin eğitim ve araştırma programları bölümlerimiz dışına yayılmaktadır. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu* ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde değişik bölümlere mensup öğretim üyelerinin katkılarıyla disiplinler arası bir yapıda oluşturulan sosyal politika yüksek lisans programı bunların başında gelmektedir.

Mezunlarımızın iş olanakları konusu ise özellikle Türkiye'nin içinde bulunduğu iktisadî ve sosyal koşullarda, elbette ciddi bir meseledir ve göz ardı edilmesi mümkün değildir. Yeterli sayılamazsa da, bugüne kadar bu konuda çabalar gösterilmiştir ve bölümlerimiz içerisinde -buna A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi de dahildir- iş olanaklarını artırmaya yönelik müfredat değişiklikleri uzun yıllardır ve sürekli olarak yapılagelmiştir. Öğrencilere staj ve benzeri olanakların sağlanmasına yönelik uygulamalar da bu çerçevede düşünülmelidir. Bu konunun gündemde tutulması, değişik boyutlarına ilişkin görgül ve kapsamlı araştırmaların yapılması, gelecekte sorunun boyutlarının hafifletilmesi açısından elbette yararlı olacaktır. Bununla birlikte, bu çabalar gösterilmeye devam edilirken, bölümlerimizin -ve fakültelerimizin- esas olarak akademik bilgi üretimini amaçlayan birimler olduğu, öğrencilere yönelik eğitim-öğretim etkinliklerinin dahi sadece meslek edindirmeye değil, onlara bir üniversite formasyonu kazandırmaya yönelik olması gerektiği hususları da gözden kaçırılmamalıdır. Türkiye genelinde gözlenen, üniversite kimliğinin zaman içerisinde erozyona uğraması ve üniversitelerin giderek meslek yüksek okullarına benzeşmesi riski, sanıyorum ki bölümlerimizin geleceği açısından da tümüyle ihmal edilmemesi gereken bir olasılıktır.

Nihâi bir değerlendirmeye, insan kaynakları konusu kuşkusuz ki bir vakıdır, önemli bir alandır ve popülerdir. Konunun, bölümlerimizin uğraşı alanıyla da ilgisi bulunmaktadır. Bu nedenlerle, bölümlerimiz çerçevesinde bu konuya ilgi duyulması, öğretim üyelerimizin alana ilişkin araştırmalar yapması, lisans ve lisansüstü düzeylerdeki öğretim programlarına insan kaynaklarına ilişkin ders ve seminerlerin konması, tezler yazılması doğal bir gelişmedir. Ancak, bu alanın, bölümlerimizin geniş uğraşı alanlarını kendi egemenliği altına alarak zaptetmesine, yıllardır "*Demokles'in kılıcı*" gibi üzerimizde sallanmasına ve bölüm ismi olarak kabul edilmesine kesinlikle karşı olduğumu ifade etmeliyim. Bu

gelişmelerin sürmesi, bölümlerimizin zengin uğraşı alanlarını daraltacak ve entelektüel temellerimizi zayıflatacaktır.

Emek Tarihine Dair...⁷

Bölümlerimizle ilgili olarak değerlendirilmesi gereken temel bir husus, disiplinimizin tarihine ilişkindir. Carr'ın ifadesiyle “bugün ancak geçmişin ışığında” anlaşılabilceği için, bir disiplinin bugününü de geçmişinden soyutlanmış biçimde değerlendirmek mümkün değildir. Türkiye’de de, dünyada olduğu gibi, sosyal bilimler alanında öğretim yapan üniversitelerde, iktisat ve siyaset bilimi gibi temel alanlarda, lisans ve lisansüstü öğretim programlarında alanın tarihine ilişkin dersler yer almakta, formel bölüm yapılanmaları içerisinde Türkiye tarihine ilişkin olarak anabilim dalı, bilim dalı gibi alt-birimler bulunmaktadır.

Buna karşılık, sorun ÇEEİ bölümleri açısından değerlendirildiğinde bazı ciddi farklılıkların ortaya çıktığı görülmektedir. Üniversitelerimizde *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* adıyla etkinlik gösteren bölümlerin 1982 yılında varlık kazanması ve lisans ve lisansüstü öğretim programlarının giderek yaygınlaşması emek tarihi açısından da bazı umutlar doğurmuş olmakla birlikte, bu umutların kısmen de olsa karşılandığını söylemek mümkün değildir. Bunun nedenlerinden biri, bu bölümlerin içsel yapılanmasıdır. *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerinde bu alanın tarihine ilişkin bir anabilim dalı-bilim dalı organizasyonu yoktur. Bu eksiklik, ağırlıklı olarak emek tarihi alanında çalışacak bir akademik kadronun oluşumunu olanaksız hale getirmektedir. Bununla da bağlantılı ikinci bir sorun ise bu bölümlerin büyük bir kısmının öğretim programları içerisinde, Türkiye emek tarihine ilişkin derslerin bulunmuyor olmasıdır. Bu bölümlerin lisansüstü programları da ders ve seminerler yanında, yapılacak araştırmalar ile potansiyel yüksek lisans ve doktora tezleri açısından bir umut doğurmuş olmakla birlikte, bu umudun da gerçekleşmediği, buralarda özellikle Türkiye emek tarihine ilişkin nicelik ve nitelik açısından doyurucu tezlerin yazılmaması olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bu bölümlerin emek tarihi alanındaki yetersizlikleri sadece organizasyonel değişkenlere indirgenemez ve sorunun temelinde öğretim üyesi-öğrenci düzleminde, aralarında emek tarihinin de bulunduğu bazı konulara ilgisizlik şeklinde tezahür eden bir zihniyet sorunu da bulunmaktadır. Güncel ve piyasaya yönelik, örneğin insan kaynakları gibi ilgilerin;

⁷ Emek tarihine ilişkin olarak burada ifade ettiğimiz görüşlerimizi, şu makalemiz aracılığıyla Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri bölümlerinin öğretim üyelerine daha 2006 yılında iletmıştik: Erken Cumhuriyet Dönemi Emek Tarihi ve Tarihçiliği Üzerine Bir Değerlendirme, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Gelişme ve Toplum Araştırmaları Merkezi (GETA) Tartışma Metinleri, No. 91, Mart 2006. [Ahmet Makal, Ameleden İşçiye – Erken Cumhuriyet dönemi Emek Tarihi Çalışmaları, İletişim Yayınları, İstanbul, 2007, ss. 15-76.]

emek tarihi, sendikacılık gibi ilgi alanlarını giderek bastırması, bu bölümlerin sosyal ve entelektüel temellerinin de giderek zayıflaması sonucunu doğurmaktadır.

Buna karşılık, son yıllarda bu boşluğun farkına varıldığı ve ÇEEİ bölümleri dışında, özellikle de bazı tarih bölümlerinde, tümüyle olmasa bile bazı boyutları itibariyle emek tarihine uzanan, tez düzeyinde çalışmalar yapıldığı gözlenmektedir.⁸ Bu durum, dünya ölçeğinde tarih anlayışında meydana gelen gelişme ve değişimler ile toplumsal tarih çalışmalarına ve bunun önemli bir alanı olarak emek tarihi çalışmalarına yönelme eğiliminin artmasıyla da bağlantılıdır.⁹ Sonuç olarak, ülkemizde bugüne kadar emek tarihi alanına katkıları çok sınırlı kalmış olan tarihçiler, Türkiye tarihçiliğinin bir ayağının aksamakta olduğunun ve toplumsal yaşamın en önemli boyutlarından biri olan çalışma sürecini dışarıda bırakan bir siyasî ve iktisadî tarih anlayışının yetersiz kaldığının farkına varmaktadırlar. Diğer taraftan, bu çalışmaların yapılması bizatihi olumlu olmakla birlikte, bunların şimdilik büyük eksiklik ve hatalarla malul oldukları gözlenmektedir. Bu çalışmalar, en azından büyük bölümü itibariyle, endüstri ilişkileri disiplininin kuram, yaklaşım ve literatürüne uzaktır ve sosyal bilimler -ve tarih- metodolojisi açısından da ciddi hata ve eksikliklerle maluldür. Ancak, tüm bu hata ve eksikliklerine karşın, bu çalışmaların bugüne kadar yeterince incelenmemiş konulara odaklanmaları ve yeterince kullanılmamış kaynaklara yönelmeleri açılarından faydalı olduğu kanısındayız. Hata ve eksikliklerin ise zaman içerisinde azalacağını ümit ediyoruz.

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de emek tarihi çalışmalarına yönelim artarken ve bunun temel kaynağını bugüne kadar alana uzak kalmış olan tarihçiler oluştururken, bizim kendi alanımızın tarihine bu kadar uzak durmamızı mazur gösterebilecek hiçbir neden olamaz. Alanımızın disiplinler arası niteliği ile diğer sosyal disiplinlerle ilişkilerimize değgin olarak daha önce yaptığımız değerlendirmeler çerçevesinde düşünüldüğünde, emek tarihi bizim Türkiye’de sosyal bilimlere en çok katkıda bulunabileceğimiz alanlardan biridir ve bu konuda bölümlerimiz içerisinde yapılabilecek çok fazla şey vardır. En büyük eksikliklerden birinin emek tarihi alanında çalışan insan sayısının azlığı olduğu ve ülkemizdeki *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerinin bu sayıyı artıracak bir yapılanma içerisinde bulunmadığı düşünülecek olursa; bu bölümlerin formel yapısına uygun bir kavramlaştırmayla ifade edersek, “çalışma ilişkileri tarihi”nin bir anabilim ya da bilim dalı haline getirilmesi, ağırlıklı olarak emek tarihiyle

⁸ Bu kurumların başında, *Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü* gelmektedir.

⁹ Bu gelişmeler, Türkiye Bilimler Akademisi’nin Sosyal Bilimler Öngörü Çalışması, Tarih Çalışma Grubu Raporu’nda kapsamlı biçimde değerlendirilmektedir. Bakanız, TÜBA, Sosyal Bilimler Öngörü Çalışması: 2003-2023, Ankara, 2007, ss. 201-231. Prof. Dr. Zafer Toprak’ın yürütücülüğünü üstlendiği Tarih Çalışma Grubu’nda biz de yer almıştık.

İlgilenecek genç akademisyenlerin varlık kazanmasına olanak sağlayacaktır. Çalışma ekonomisinden çalışma sosyolojisine, çalışma psikolojisinden iş hukukuna; alanın önemli boyutlarına ilişkin bir formasyona sahip bu akademisyenlerin, zaman içerisinde ülkemizdeki emek tarihi çalışmalarına ciddi ölçüde katkıda bulunmaları beklenebilir. Ancak, bu bölümlerde en azından içinde bulunduğumuz dönemde bu tarz eğilimler görülmediği gibi, bölüm içi yapılanmaların dahi YÖK'e kadar uzanan bir hiyerarşi zincirinden geçmek zorunda olması, bu zincirde ise her zaman akademik ihtiyaç ve ölçütlerin ön planda tutulmaması; pratik açıdan bu yolun kısa vadede işlerlik kazanmasını olanaksız kılmaktadır. Buna karşılık, idarî olarak diğer anabilim dallarının kadrolarında bulunmakla birlikte, esas olarak emek tarihi alanında çalışacak genç akademisyenlerin istihdamı ve yetiştirilmesi her zaman için mümkündür. Bu bölümlerin müfredatına, gerek lisans gerekse lisansüstü programlar düzeyinde, emek tarihine ilişkin ders ve seminerlerin konması ve bunların nicel ve nitel açıdan geliştirilmeleri ise muhakkak ki daha da kolaylıkla mümkündür. Bu uygulama, alana ilgi duyacak insanların sayılarının artmasına ve gerekli bilgiyle teçhiz edilmelerine katkıda bulunacaktır. Tarih disipliniyle şu ya da bu biçimde daha yakın temasta olmanın, bölümlerimizin entelektüel temellerini de güçlendireceğini düşünüyorum.

Sosyal Politika Geleneğinden Uzaklaşma...

Bölümlerimiz, eğitim ve araştırma programlarına ilişkin olarak, benzerlikler yanında, birbirlerinden farklı özellikler de gösteriyor. Endüstri ilişkileri gibi geniş ve disiplinler arası niteliği başat olan bir alanda bunu doğal karşılamak gerekir. Ayrıca, akademik camiada, aynı alanlar içerisinde bile farklı anlayışların, farklı ekollerin olması, hepimizin aynı biçimde düşünmemesi bir zenginlik olarak telakki edilmelidir. Bu açıdan bakıldığında, yukarıda değindiğimiz insan kaynakları ve emek tarihi konularında olduğu gibi, farklı uygulamalar içerisinde olunması da doğaldır. Ancak, bütün bu gelişmelerin, bizi sosyal politika köklerimizden ve zaman içerisinde belirginleşen sosyal çizgimizden uzaklaştırmaması gerektiğini düşünüyorum. Bunu, bir yerde, bizi biz yapan çizgi olarak da nitelemek mümkündür. Buna karşılık, gözlemlerim, sosyal politika geleneğimizi büyük ölçüde ihmal ettiğimiz ve bu çizgiden uzaklaşmakta olduğumuz yönündedir. Bazı bölümlerimiz itibarıyla bu uzaklaşma, "gelenekten kopma" olarak nitelenebilecek bir düzeye ulaşmıştır.

Bu uzaklaşma ya da kopmanın sonuçları, değişik düzeylerde açıklıkla gözlenmektedir. Bölümlerimizin ders programlarına, bu bölümlerde yazılan yüksek lisans ve doktora tezlerine ilişkin gözlemlerim, lisans ve lisansüstü öğretim düzeyleri ile doktora yeterlilik sınavları ve doçentlik jürilerine ait kişisel deneyimlerim, özellikle genç meslektaşlarımızın sosyal politika alanına yönelik ilgi ve bilgi eksikliklerini açıkça ortaya koymaktadır. Mesleğimizde kıdemli bazı

hocalarımızın, daha uzun yıllara dayanan kendi deneyimlerine ilişkin olarak aktardığı bilgiler de aynı doğrultudadır. Meslekî oluşum süreçlerinde kritik bir önemi olan bu aşamalardan geçmekte olan genç akademisyenler ile akademisyen adaylarının sosyal politika açısından ciddi bilgi ve eğitim eksiklikleri olması, bölümlerimizin geleceği açısından da önemli soru işaretleri doğurmaktadır. Bu çerçevede, bölümlerimizin tarihine ve eski hocalarımız ile onların çalışmalarına ilişkin merak, ilgi ve bilginin de üzücü düzeyde olduğunu belirtmeliyim.

Bu durumun nedenleri düşünüldüğünde, şüphesiz bizim dışımızdaki oluşumların genç kuşakların merak ve ilgi alanları ile düzeyleri üzerinde ihmal edilemeyecek boyutta olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ancak, bunda; merak, ilgi ve bilginin kuşaktan kuşağa aktarılmasında yaşanan eksiklik ve kopukluklar da etkili olmalıdır ve bunda hepimizin sorumluluğu vardır. Bütün bu gelişmeler, paradoksal bir durum da ortaya çıkarmaktadır. Bizim sosyal politika eğilimimiz zayıflarken, sosyal politika akademik camiada daha ilgi çekici hale gelmekte ve değişik üniversiteler bünyesinde sosyal politika alanında etkinlik gösteren oluşumlar ortaya çıkmaktadır. *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu* ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ndeki disiplinler arası bir karakter taşıyan sosyal politika yüksek lisans programı bunlar arasındadır. Sosyal politika yaklaşım ve arayışlarının bizim dışımızda da yaygınlık ve etkinlik kazanması, bizim gibi buna gönül vermiş olanlar açısından şüphesiz olumlu bir gelişmedir. Ama diğer taraftan, bu yaklaşım başkaları tarafından benimsenirken, bizim gelenekten uzaklaşmamızın yarattığı üzüntüden kaçınmak da mümkün değildir. Başta alanımızın en köklü bölümleri olmak üzere, bölümlerimizin bu tür kurumlaşmalara gidememiş, var olan kurumlarını işlevsel hale getirememiş ve akademik camiada olduğu kadar, kamuoyunda da ses getiren girişimlerde bulunamamış olmaları, şüphesiz kendi açımızdan üzerinde düşünülmesi ve çareler aranması gereken bir durumdur. Bilindik atasözüne nazire olarak ifade edersek, elbette çuvaldızı başkalarına batırmak gibi bir niyetimiz yoktur, ama gereken durumlarda iğneyi kendimize batırmaktan kaçınmamalıyız. Bu değerlendirmemizin altında, özeleştiriye bireylerin, toplumların ve kurumların gelişebilmelerinin zorunlu bir ögesi olarak görmemiz yatmaktadır.

Başka bir açıdan bakıldığında, sosyal politika konusundaki tartışmaların giderek bu konudaki esas bilgi birikiminin gerçekleştiği bölümlerimizin dışına çıkması, artıları yanında eksileri de olan bir süreç olarak belirginleşmektedir. Artılar, büyük ölçüde, sosyal politikaya ilginin artması, artan ilginin farklı sosyal disiplinler kaynaklı olması ve bunun getirdiği zenginlik ile kuram ve uygulama düzeyinde bazı yeni gelişmelerin ülkemize aktarılması ve benzeri biçimlerde tezahür etmektedir. Buna karşılık, en azından bazı yaklaşımların, tarihsel süreç içerisinde giderek genişleyen sosyal politika anlayışını daraltıcı bir nitelik taşıdığını gözlüyoruz. Örneğin, *Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu*'nun çalışmalarında; sosyal politikayı, aslında sosyal güvenlik konusunun

bileşenlerinden biri olarak gördüğümüz sosyal yardımlarla neredeyse özdeşleştiren bir anlayışın hâkim olduğu görülmektedir ki, bunun sosyal politikanın diğer araçlarını ihmal eden ve nihaî analizde sosyal politikayı daraltan bir yaklaşım olduğunu düşünüyoruz. Kuşkusuz, yapılması gereken bir taraftan diğer oluşumların çalışmalarını izleyip, eksikliklerini ortaya koyarak eleştirilerimizle onlara katkıda bulunmaya çalışırken; diğer taraftan da esasen kendi üzerimize düşmekte olanları daha iyi yapmaya çalışmaktır.

Sonuç Yerine: Geleceğe Dair...

Belirli ölçüde öznellik taşıdığını daha önce ifade ettiğim bütün bu değerlendirmelerimizden, geleceğe yönelik öneriler ve öngörüler de kendiliğinden çıkmış olmalıdır. Kuşkusuz ki, değinmiş olduğumuz konulara ilişkin daha farklı görüşler de olabilecektir. Gerek bu konulara, gerekse değinme fırsatını bulamadığımız diğer konulara ilişkin olarak tüm görüşlerin ortaya konması ve yapıcı biçimde tartışılması, bölümlerimizin geleceği açısından faydalı olacaktır. Bu çerçevede, bu konulara ilişkin daha ayrıntılı ve işlevsel görgül araştırmalar yapılması yoluna da gidilmelidir. Yazımız, bu tarz yapıcı çalışmalar ve tartışmalar için bir başlangıç ve elverişli bir zemin oluşturursa, bu satırların yazarı kendisini alabildiğine mutlu hissedecektir.

Görüşlerimi sistematik biçimde özetlemeye çalışırsam, sanıyorum şunlar söylenebilir: “Çalışma”yı, “emek”i konu alan bölümlerimiz, sosyal bilimler açısından son derecede önemlidir. Onurlu, uzun bir geçmişimiz ve bu geçmiş içerisinde oluşan bir geleneğimiz vardır. Bu geleneğe ilişkin olarak, ikili bir sorumlulukla karşı karşıya olduğumuzu düşünüyorum: Bir taraftan geleneği korumak, diğer taraftan alana ilişkin yeni gelişmeleri de göz ardı etmemek. Kanımca, bunlar birbirleriyle çelişen şeyler değildir ve buna, geleneğin yeni koşullara uyumlu biçimde yeni baştan şekillendirilmesi de diyebiliriz. Bu şekillendirme sürecinde alanımızın disiplinler arası karakteri son derecede önemlidir ve kanımca, onu diğer disiplinlerle besleyip harmanlama, daha derin ve analitik hale getirme ya da giderek yüzeyselleşmeye terketme alternatifleriyle karşı karşıyayız. Diğer disiplinlerle ilişkiler konusu pratikte, onların ürünlerinden yararlanmak kadar, çabalarımızın ürünlerini diğer sosyal disiplinler mensuplarına iletme ve onlarla paylaşmak, diğer bölümler ve bu bölümlerden öğretim üyeleriyle ilişkide olmak anlamına da geliyor. Bölümlerimizin kapatılma tartışmaları sırasında kullanılan temel argümanın, bağımsız bir uğraşı alanımız olmadığı biçiminde formüle edilmiş olduğu hatırlanırsa, diğer disiplinlerle ilişkilerimiz konusu, sadece teorik açıdan değil, pratik açıdan da hayatî bir sorun olarak tezahür etmektedir.

Bir taraftan diğer disiplinlerle ve bu disiplinlere mensup akademisyenlerle ilişkiler geliştirilirken, diğer taraftan da bölümlerimizin kendi içinde akademik bilgi ve gerekirse öğretim elemanı değiş-tokuşunu mümkün hale getirmek ve

bunun işlevsel araçlarını yaratmak gerekir.¹⁰ Bölümlerimize mensup öğretim elemanları arasında akademik konulara ilişkin bilgi paylaşımı açısından gözlenen eksikliklerin başında, akademik iletişim için kullanılacak bir haberleşme ağının henüz oluşturulmamış olması gelmektedir. Her ne kadar öğretim elemanlarımızın bir kısmının üye olduğu bir elektronik posta grubu mevcutsa da, hem bölüm öğretim elemanlarının tamamı bu listeye üye değildir, hem de bu liste akademik amaçlara yönelik olarak son derecede sınırlı bir biçimde kullanılmaktadır. Bilgi paylaşımını hızlandırmak kanımca gereklidir ve böyle bir ağ içerisinde görüşlerimizin paylaşılması, akademik değerlendirmeler ve tartışmalar yapılması, akademik toplantıların ve yeni yayınların duyurulması mümkün hale gelecektir.

Bölüm ismi ve özellikle insan kaynakları konusunda bugüne kadar yürütülmüş olan ve kanımca bölümlerin akademik kalitesi açısından herhangi bir getirisi olmayan kısır tartışmalara bir son vererek, çabalarımızı daha içeriğe yönelik noktalar üzerinde yoğunlaştırmalıyız. Kişisel görüşüm, insan kaynakları konusunun hiçbir düzeyde ihmal edilmemesi, ancak bölümlere hâkim olmasının da engellenmesi gerektiği doğrudur. Bölüm ismi konusundaki düşüncem ise kavramsal-teknik düzeylerdeki sorunlara karşın, *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* isminin aynen kalmasının daha uygun olacağıdır. Zorluklar içerisinde geçen ilk dönemlerden sonra bölümlerimiz bu isimle tanınmış ve kabul edilmiş, öğrencilerimiz bu isimle meslek sınavlarına girmiş ve işe yerleşmişlerdir. Sil baştan bir uygulamaya zaman harcamanın gereksiz olduğu ve buna harcanacak enerjiyi bölümlerimizi geliştirmeye hasretmemizin daha doğru olacağı düşüncesini taşıyorum.

Gençlerin yetiştirilmesi konusu çok önemlidir ve geleceğimizi belirlemede en kritik hususlardan biridir. Konunun önemli bir boyutunu ise akademik yükseltmeler oluşturmaktadır. Kanımca, akademik yükseltmeler konusunu YÖK ya da değişik üniversitelerdeki çoğu zaman biçimsel ve akademik anlayışla uyum olmayan puana dayalı kuralların dışında ve daha geniş bir çerçevede düşünmeliyiz. Bu çerçevede değerlendirilmesi gerekli hususlardan biri ise “doçentlik tezi” konusudur.¹¹ YÖK öncesi dönemde akademik yararları açıkça görülmüş olan bu uygulama, YÖK sonrası dönemde ortadan kaldırılmış durumdadır. Ancak, akademik açıdan son derecede önemli ve faydalı olduğunu düşündüğümüz bu uygulamanın formel olmasa bile, informal düzeyde sürdürülmesi yararlı olacaktır. Bağımsız ve kapsamlı bir özgün araştırma yapmaksızın, sadece makale düzeyinde çalışmalarla doçent olma gibi bir anlamsızlığın ortadan kaldırılması, hem genç akademisyenlerin bilimsel

¹⁰ Bu noktada, Anadolu Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü'nün, bölümlerimiz arasında belirli süreli öğretim üyesi değişimine ilişkin önerilerini taktirle hatırlıyoruz.

¹¹ “Doçentlik tezi” konusuna değişik vesilelerle dikkatimizi çeken Prof. Dr. Yusuf Alper'e teşekkür ederim.

gelişmeleri üzerinde olumlu etkiler yapacak, hem de bölümlerimizin bilgi birikimini geliştirici sonuçlar doğuracaktır. Bu uygulamayı taviz vermeksizin sürdüren hukuk anabilim dalları, bölümlerimiz açısından da dikkatle not edilmesi gerekli güzel bir örnek teşkil etmektedirler.

Akademik yükseltmeler söz konusu olduğunda, etkileri sınırlı da kalmış olsa, bazı olumsuz uygulamalar üzerinde durmadan geçemiyoruz. Türk üniversitelerinde akademik yükseltmelerde bilimsel çalışmaların ve liyakatın esas alınmamasından kaynaklanan sorunlarla sık sık karşılaştığımızı hepimiz biliyoruz. Bu tür durumlarda akademik ölçütler, kişiler ya da gruplar arasındaki bireysel ya da fikrî-siyasî farklılıklara, çıkar hesaplarına, önyargılara; deyim yerindeyse kurban edilmektedir. Gönül, benzeri durumların bölümlerimizde hiç yaşanmamasını dilemekle birlikte, bu tür uygulamalarla nadiren de olsa karşılaşılıyor. Bunların çok sık rastlanan durumlar olmaması ve kanımca diğer bölümlerdekinden çok daha az olması, belki de küçücük bir tesellidir. Ancak, sanıyorum ki, uzun ve onurlu bir geçmişi bulunan, geleneği esas olarak “adalet” kavramı üzerinde şekillenen camiamızda, bunlarla hiç karşılaşmamamız gerekir. Bilimsel çalışmaların, akademik ölçütler dışında, güç ve iktidar ilişkilerine tabi kılınmaya çalışılması, hukuk ile akademik ilke ve değerlerin zorlanması; akademik camiaya, hele bizim camiamıza yakışan davranışlar değildir. Bu tür uygulamalar sadece o bölüm ya da bölümleri değil, akademik ve insanî açıdan gerek tekil düzeyde akademisyenler olarak, gerekse bölümler olarak hepimizi zedeleyecek, akademik camiada zor durumda bırakacaktır. Bu nedenle, bu tür uygulamaların salt o bölümlerin iç işleri olduğunu savunmak da mümkün ve anlamlı değildir. Bunları ortadan kaldırmak için çaba göstermek ve camiamızda akademik ve insanî değerleri tümüyle egemen kılmak, hepimize düşen bir sorumluluktur diye düşünüyorum. Sonuçta, asıl olan akademik bilgi üretimidir ve yapılmış olan akademik çalışmalar *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* camiası yanında, tüm sosyal bilimler camiasının ve kamuoyunun da gözü önünde olup, değerlendirmeye açıktır. Bu değerlendirmelerin yapılmadığını düşünmek için de hiçbir neden yoktur.

Sonuç olarak, kökenleri bir anlamda üç çeyrek yüzyıllık bir geçmişe uzanan *Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri* bölümlerinin 25. yılı, sorunlarımız ve olası çözüm yolları üzerinde düşünmek için iyi bir vesile, fırsat oluşturmaktadır. Kuşkusuz ki, düşünmek sadece bir başlangıçtır ve düşüncelerimizi uygulamaya geçirmenin yollarını da arayıp bulmamız gerekir. Bu çabalar gösterildiğinde, hem geleceğimize daha lâyık olacağımızı, hem de bu geleneğin daha da gelişerek, geleceğe uzanacağını söylemek mümkün. Sanıyorum ki, uğraşı alanımıza ve bölümlerimize gönül vermiş kişileri bundan daha mutlu kılacak hiçbir şey yoktur...